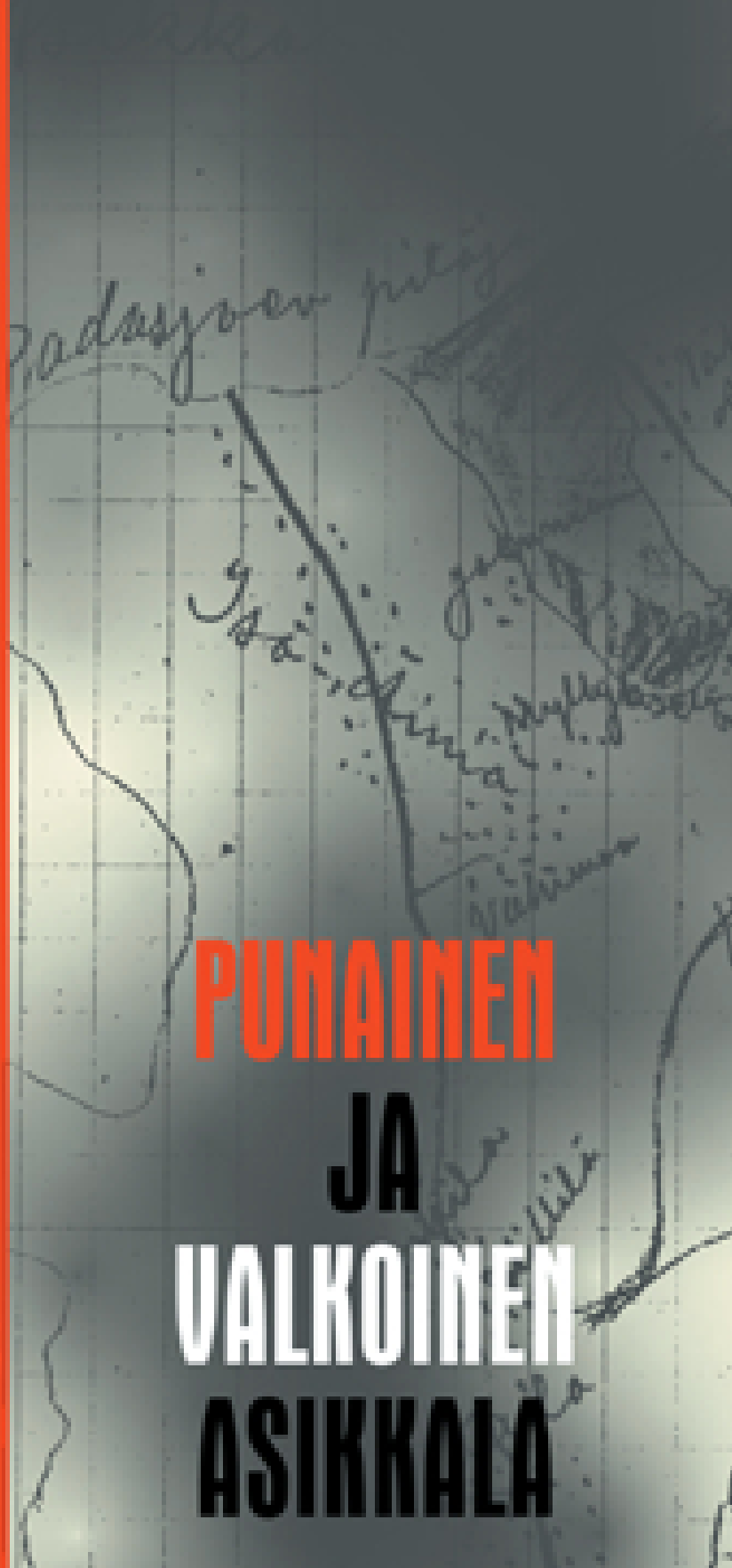

LAURI MURANEN

**PUNAINEN
JA
VALKOINEN
ASIKKALA**

Pallat-Häme Oy

PUNAINEN JA VALKOINEN ASIKKALA

© Lauri Muranen – 1998

Kansi: Ylermi Lahti

ISBN 951-98044-0-4

Raamattutalo Oy
Pieksämäki 1998

Lauri Muranen

Punainen ja valkoinen Asikkala

Päijät-Häme Oy

Sisällys

Lukijalle	5
Vuoden 1917 levottomuus näkyi lievänä Asikkalassa	7
Sokerikomitean paikkojen jaosta kohti suurlakkoa	9
Kahtiajako syveni vuoden loppua kohti	12
Valkoiset ja punaiset lähtivät omille tahoilleen	17
Tutut miehet huomasivat olevansa eri puolilla	20
Tykkiväen päällikölle laatikko hyviä sikareita	22
Saunaretki Sysmään muuttui pakokauhukseksi	25
Ensin karkasi hevonen, sitten joukkojen päällikkö	30
Yhtä sahaamista Heinolan ja Lusin välillä	34
Asikkalan punaiset Samppakosken verilöylyssä	39
Padasjoen pappilassa tanssittiin ylennystä	40
Hans Kalm – itsepäinen ja omavaltainen taistelija	42
Opettaja korvattiin sopivalla ja kirkkoherra joutui kuulusteluihin	44
Sotatapahtumia Pulkkilanharjulla	48
Turun kapinoista puna-Asikkalaan	49
Kalm hyökkäsi Kurhilaan esimiehiään uhmaten	50
Kirkonkylässä taistelun tahdin antoi palokärki	55
Outoja päälliköitä ja kummia seikkailijoita	58
Anianpellon taistelu kesti 22 tuntia	61
Puhelinsanomia rintamalta ja rintamalle	66
Pakko-otolla punakaartiin ja suoraan Anianpellon taisteluun	67
Vierumäellä käytiin saarrostustaistelua	69
Kalmin joukot kohtasivat saksalaiset Lahdessa	71
Heinolan ja Lusin taisteluista marssien Hillosensalmelle	76
Asikkalan vapautuksen muistojuhla	78
Kumouksen vihasta kurin palautukseen	79
Turpeen alla säilyi hengissä	86
Neljänkymmenen nimen tappolista	88
Syntymäpäiväni vuonna 1918	90
Arvoituksellinen sota kiehtoo jälkipolvia	93
Taistelulauluja ja runoja vankileiriltä	94
Lähteitä ja kirjallisuutta	98
Henkilöhakemisto	99

Lukijalle

Tänä vuonna on muisteltu monissa yhteyksissä maamme itsenäistymistä ja vuoden 1918 tapahtumia veljessotineen. Kuluneet 80 vuotta ovat luoneet noihin tapahtumiin etäisyyttä niin, että niitä voidaan jo tarkastella kiihkottomasti kansakunnan lähihistoriana.

Siitä miten Suomen kansa jakautui khatia ja ajautui veriseen kamppailuun, on kirjoitettu lukuisia historioita ja kuvauksia. Monet tapahtumat ovat kuitenkin jääneet dokumentoimatta ja yllättävän monen ihmisen kohtalo selvittämättä. Niinpä valtioneuvosto perusti erityisen työryhmän, joka sai tehtäväkseen selvittää vuoden 1918 uhrien – niin sodassa kaatuneiden kuin tappettujen tai ulkomaille paenneiden – kohtaloa. Vielä nytkään, 80 vuoden jälkeen, ei heistä ole tarkkaa lukua.

Myös Asikkala oli sisällissodan taistelukenttänä. Tämän kirjan lähtökohtana on Päijät-Hämeessä vuosina 1997–1998 julkaistu artikkelisarja. Sen tavoitteena oli luoda katsaus siihen, kuinka nuo kohtalon vuoden koettiin ja elettiin Asikkalassa. Tätä ennen aiheesta ei ollut yhtenäistä esitystä lukuunottamatta muutaman sivun lyhyttä katsausta Yrjö Blomstedtin Asikkalan historiassa.

Sitä mukaa kun eri asiakirjalähteistä koottu kirjoitussarja eteni, ilmaantui yhä useampia muistajia, jotka kertoivat osin omakohtaisesti kokemiaan, osin vanhemmiltaan tai sukulaisiltaan kuulemiaan tarinoita vuoden 1918 tapahtumista. Näitä keriyti sekä valkoiselta että punaiselta puolelta, mikä olikin luonnollista, koska pitäjän väki oli jakautunut varsin tasaisesti työväestön

ja porvariston edustajiin.

Julkaistut lehtiartikkelit laajenivat kirjaksi, joka sisältää paljon sellaista aineistoa, mikä ei mahtunut lehden sivuille ja myöskin sellaista, mikä tuli ilmi vasta artikkeleiden julkaisun jälkeen. Kuvitusta on voitu lisätä eri arkistoista saaduilla ja vuoden 1918 lehdissä julkaistuilla kuvilla. Tätä teosta varten piirretyillä kartoilla pyritään selventämään taistelujen kulkua ja esittämään, kuinka lähellä tämän päivän asikkalalaisia tuo kaikki tapahtui.

Tämä kirja ei ole kokonaisesitys vuoden 1918 tapahtumista Asikkalassa. Monta avointa kysymystä on jäänyt ratkaisematta. Esimerkiksi arkistoissa olevien asiakirjojen tiedot kaatuneiden tai teloitettujen punaisten määrästä ovat ristiriitaiset. Kuluneet 80 vuotta ovat myös hämärtäneet kertojien muistikuvia niin, ettei jokaista yksityiskohdasta ole voitu varmentaa.

Kiitän lukuisia muistelijoina, joiden kanssa olen reilun vuoden aikana saanut viettää monta antoisaa keskustelutuokiota. Erityisesti kiitän Allan Rusista, jonka kertomus isänsä kohtalokkaista vaiheista sisältyy tähän kirjaan, samoin Aulikki Tuohino, joka katseli vuoden 1918 tapahtumia pienen tytön silmin ja Juhani Lusilaa, joka ystävällisesti luovutti julkaistavaksi isänsä Niilo Lusilan sotakertomuksen.

Vääksyssä 30.9.1998

Lauri Muranen

Vuoden 1917 levottomuus näkyi lievänä Asikkalassa

Vuosi 1917 oli levoton sekä maailmalla että kotimaassa. Asikkalassa sentään pyrittiin elämään rauhallisesti. Melko hyvin siinä onnistuttiinkin, vakuuttavat niin historioitsija Yrjö Blomstedt, tuon vuoden tapahtumista kertovat kronikat että lahtelaisten lehtien uutissivut.

Vuosi 1917 oli ensimmäisen maailmansodan neljäs sotavuosi. Sota oli antanut suomalaiselle työmiehelle töitä Helsingin seudun linnoittamisessa. Kurhilalaisten ja hiihiläläisten kyläkirjassa kerrotaan, kuinka monet nuoret miehet päätyivät Helsinkiin.

Melkoinen osa heistä oli siellä patteritoissa, kuten silloin sanottiin.

Linnoitustöistä rahaa ja aatetta

Näitä linnoitustöitä venäläiset olivat teettäneet Suomessa jo vuodesta 1912 lähtien pääasiassa etelärannikolla, mutta myös sisämaassa. Linnoitustöitä tehtiin mm. Tampereella, Vesilahdella ja Lopella. Parhaimmillaan niihin osallistui 100 000 miestä.

Työmailla Hämeen mies näki ensimmäisen kiinalaisen – heitä oli tuotu 3 000 Suomeen vallitustöihin.

Patterityömaat olivat paitsi hyvä tulonlähde maaseudulta tulleelle työttömälle välle myöskin vallankumousaatteiden koulu monelle työväestöön kuuluvalla. Venäläisiä linnoitusjoukkoja oli nelisen tuhatta, maassa oleva venäläinen sotaväki vaihtui jatku-

vasti, kun rintamilta tuotiin väsyneitä joukkoja ja haavoittuneita lepäämään. Aatteet levisivät heidän mukanaan.

Helsingissä oli oppinsa saanut Kustaa Saarinenkin, josta punaiset tekivät esikuntapäällikön Kurhilaan vuonna 1918 erimielisyyksien puhjetessa sodaksi.

Toisaalta työtä oli niin paljon, että välillä jouduttiin maaseudulta komentamaan tilallisiakin viranomaisten määräyksiin valliin. Tällä tavoin linnoitustöihin komennettiin hevosemiehiä mm. Padasjoelta. Asikkalasta oli patteritoissa aika paljon hevosemiehiä ja jalkamiehiä, mainitsee Asikkalan suojeluskunnan alkuvuosien historia.

Vuoden 1917 kesällä, vallankumouksen jälkeisessä myllerryksessä lopuivat sekä sotatarviketilaukset että linnoitustyöt Suomessa. Työttömiä oli kymmenin tuhansin ja monet maalta lähteneet palasivat kotiseudulle, missä mahdollisesti sentään oli ruokaa saatavissa.

Vallankumousaatteet tulivat mukana.

Elintarvikepula paheni pahenemistaan

Sodan pitkittyessä Suomen markalle kävi huonosti. Se oli sidottu Venäjän ruplaan, joka suorastaan romahti. Sota toi myös elintarvikepulan, joka paheni huutavaksi vuoden loppua kohti mentäessä.

Asikkalassa se ei tietenkään vaikuttanut sillä tavoin kuin kaupungeissa. Tosin tuottajat kärsivät rajahinnoista, joilla tuottaja-

hinnat pyrittiin pitämään niin alhaalla ettei viljelijä saanut käteensä juuri mitään.

Eri puolilla maata tuottajat järjestivät luovutuslakkoja. Asikkalan Pulkkilassa ei tällaiseen yhdytty ”rakkaudesta isiltä perittyyn maahan ja sen viljelemiseen”.

Mutta kesäkuusta 1917 lähtien elintarvikkeet olivat kortilla. Jo edellisenä vuonna oli säännöstelty sokeria ja tammikuusta lähtien voita, maitoa ja lihaa.

Ennen sotaa kulutettiin viljaa 600 grammaa päivässä henkeä kohti, kesällä 1917 annos oli enää 200 grammaa. Marraskuussa 1917 päivittäinen kortilla saatava leipäannos pieneni 25 prosentilla kesäisistä määräyksistä. Sen mukaan jauhoja sai enää 150 grammaa päivää kohti.

Eläinten rehuksi kerättiin jäkälää

Eikä niitä jauhojakaan tahtonut riittää. Marraskuussa elintarvikelautakunnat aloittivat kampanjan jäkälän keräämiseksi. Jäkälä oli tarkoitettu eläinten rehun jat-

keeksi, jotta viljaa jäisi enemmän ihmisravinnoksi.

Tosin jäkäläleipää yritettiin leipoa monin reseptein myös kaupunkilaisten ruokapöytään.

Asikkalassa ei jäkälän keräämiseen ollut tarvetta. Sen sijaan pitäjässä liikkui kaikenlaisia elintarvikkeiden ostajia, kuten Lahti-lehden kirjeenvaihtaja kertoi loka-kuun puolivälissä 1917:

”Hyvin runsaasti on Asikkalassakin viime aikoina liikkunut elintarvikkeiden ostajia. Varsinkin voi ja herneet ja kaikenlaatuinen viljakin on kysyttyä tavaraa.”

Kirjoittaja valittaa, että vaikka nuot välittäjät ostavatkin tuotteet kohtuuhintaan viljelijältä, he kiskovat kuluttajilta kovia hintoja. Jos Asikkalassa puute ruokavaroista oli suhteellista, niin moni asia oli valtakunnallisesti tiukasti säännöstelty. Niinpä tulitikuistakin tuli puute. Vuoden 1917 alkupuolella määrättiin, että maalla sai ostaa enintään 30 rasiaa tulitikkuja kuukaudessa henkeä kohti, kaupungeissa vain kymmenen.

Jäkälää keräämään!

S. O. R:n Ruokatavaraosasto ostaa rajoittomia määriä poronjäkälää (ikkunajäkälää)

Maaseudun asukkaat!

Kaikkien, joilla on siihen tilaisuutta, **heti** ryhdyttävä **poronjäkälessä** keräämään. Samalla kun saadaan riittävästi jäkälää eläinten ravinnoksi, voidaan arvokkaammat ravintoaineet säästää ihmisille.

Kerätkää siis jäkälää niinkauan kuin siihen on tilaisuutta, ennen lumen tuloa!

Kääntykää jäkälätarjouksinne paikkakuntanne osuuskaupan puoleen. Osuuskaupasta ilmoitetaan teille hinnat ja annetaan keräysohjeet.

Toimikaa viipymättä!

Suomen

Osuuskauppojen Keskusosuuskunta r.l.

Ruokatavaraosasto. SI, 33145

Marraskuussa 1917 ilmestyivät lehtiin ilmoitukset, joissa kansaa kannustettiin jäkälänkeruuseen. Jäkälällä halettiin korvata viljaa eläinten rehussa ja korvattu osa käyttää ihmisten nälkää helpottamaan.

Sokerikomitean paikkojen jaosta kohti suurlakkoa

Elintarvikkeiden säännöstely Suomessa alkoi vuonna 1916 sokerista. Kuntiin perustettiin elintarvikelautakunnat. Asikkalassa ja monella muullakin paikakunnalla ne kulivat kansan suussa sokerikomitean nimellä.

Kun elintarvikkeiden säännöstely laajeni vuoden 1917 kevätpuolella, senaatin kamaritoimituskunnan elintarvikeosaston käsystä muodostettiin elintarvikelautakunnat niin, että niissä oli puolet tuottajien ja puolet kuluttajien – vähävaraisten – edustajia. Asikkalassa lautakunta oli tämän mukaisesti kuusijäseninen.

Sokeria ei vain kuntaan tullut asukkaille jaettavaksi. Toukokuussa 1917 nuristiin, että jo huhtikuussa olivat padasjokelaiset saaneet oman sokerieränsä, mutta Asikkalaan sitä ei oltu vielä tilattukaan.

Paikkajaosta syntyi kiista

Sokerin puute johtui siitä, ettei elintarvikelautakuntaa saatu koolle päätösvaltaiseksi. Lautakunnan kolme työväestöä edustava jäsentä kieltäytyivät tehtävästään.

Asiaa puitiin kesäkuun alussa 1917 pidetyssä kuntakokouksessa. Paikalla olivat elintarvikelautakunnan jäsenet Jalmari Jokela lukuunottamatta. Jokela kuului yhdessä Juho Sinivaaran ja Kalle Kaivolain kanssa työväen edustajiin lautakunnassa.

Kieltäytymisen syyksi ilmoitettiin se, ettei kuntakokous ollut valinnut lautakuntaan

järjestäytyneen työväen ehdottamaa varamiestä eikä antanut työväestölle enemmistöä. Myös palkkaukseen oltiin tyytymättömiä.

Eräät valtuusmiehet ihmettelivät, miksi työväestölle pitäisi antaa enemmistö pai-

Asikkalassa 19⁵/₂-17.

Pyytäisin teitä, min
hyväksi, että lähettäisitte
äitilleni ja minulle
Sokeri-kortin. (yhteisen)
Sillä etimme olle siihen
aikaan täällä, kun
sokeri-korttia annetta-
tiin. ja sen vuoksi o-
lomme ilman. Jos te
ohisitte hyvä ja lähettä-
sitte postissa. Minä kyl-
lä maksan kulut.
Junnoini ~~Asikkalassa~~
Kalle Piekkola
Järvenk. Asikkala.

Tällaisilla kirjeillä pitäjäläiset anoivat sokerikorttia kunnallislautakunnan puheenjohtajalta M. Metsäkankaalta.

koista, kun järjestäytyneitä työväkeä kunnassa löytyy noin 1000 henkeä ja muita kuntalaisia on yli 7000.

Tähän Sinivuori ja Kaivola vastasivat:

– Eduskunnassa ja hallituksessakin on enemmistönä sosialidemokraatit, joten meistä vaatimuksemme on samaan käypä ja täysin oikeutettua.

Vaikka perusteet olivat tällaiset asikkalalaista sovittelunhalua kuvaa se, että kunnanvaltuusto päätyi sopuratkaisuun. Lautakuntaa täydennettiin yhdellä varsinaisella ja yhdellä varajäsenellä, joiksi valittiin työväen ehdokkaat Alarik Viljasalo ja Vihtori Nieminen.

Työväestö halusi enemmistön valtuustoon

Tämä ei suinkaan ollut ensimmäinen kerta, kun sosialistien eli järjestäytyneen työväen puolelta esitettiin vaatimuksia luottamusmiespaikkojen uusjaosta. Ensimmäinen kirjelmä valtuustolle tuli jo maaliskuun lopulla, Venäjän maaliskuun vallankumouksen huumassa.

Maaliskuun viimeisenä päivänä 1917 luettiin kunnanvaltuutusmiesten kokouksessa pöytäkirjanote Asikkalan järjestäytyneen työväen 25. maaliskuuta pidetystä kokouksesta.

Siinä kokous ilmoittaa tahtonsa, että valtuusmiehet jättäisivät heti kaksi kolmasosaa jäsenten paikoista järjestäytyneen työväen käytettäväksi.

Kunnanvaltuutetut totesivat tähän, etteivät he ryhdy tuommoisia päättämään vaan kirjelmä todetaan pöytäkirjamerkinä tietoon saatetuksi.

Rauhallisen pinnan alla kuitenkin kuuhi. Työväestön vaatimukset merkittiin paitsi pöytäkirjaan myös muistiin. Kun tilinteon aika tuli keväällä 1918, esimerkiksi Alarik Viljasalo päätyi Urajärven joukkohautaan.

Aatteet levisivät tuolloin nopeasti maaseudullekin lehdistön välityksellä. Urajärvellä oli esimerkiksi Työmies-lehteä tilattu

keväällä niin paljon lisää, ettei postinkantaja aina jaksanut kantaa nippua mukanaan. Osa oli pitänyt jättää Vesivehmaalle tilaajien suureksi harmiksi. Kyläläiset vaativatkin jalkapostin muuttamista hevospostiksi ja samalla postin saamista kuutena päivänä viikossa.

Pitäjässä kahdeksan työväenydistystä

Työväenyhdistyksiä oli Asikkalaan kuten muuallekin syntynyt vähitellen vuosisadan alkupuoliskolla. Niiden tarkoituksena oli ollut työväestön aineellisen ja henkisen tason kohottaminen. Sitä mukaa kun yhdistykset saivat tehtyä talkoilla taloja itselleen, toiminta muuttui osittain tanssitilaisuuksien järjestämiseksi, jotta rakennusvelat saataisiin maksettua.

Ennen vuotta 1917 oli Asikkalassa työväenyhdistykset Anianpellossa, Kirkonkylässä, Riihilahdella, Iso-Äiniöllä, Vedentakana, Urajärvellä, Mustjärvellä, Salossa ja Viitailassa.

Yhdistyksiä oli siis seitsemän ja Viitailaa lukuunottamatta näillä kaikilla on myös omat talot. Kokouksia pidettiin ahkerasti ja niissä keskusteltiin työväen aineellisen tilan

Työriidat maataloudessa

Asikkalan kunnan Urajärven kartanon työväestön vaatimukseen työpäivän lyhentämisessä 9 tuntiseksi antoi vuokraaja M. Aminoff vastauksen t. k. 1 p:nä ja sanoi tyyneensä kartanon omistajan neiti Heidemanin mielipidettä asiasta ja hän sanoi olevansa odottavalla kannalla. Aminoff sanoi itse puolestaan lyhentävänsä päivän 10-tuntiseksi. Työväki ja torpparit odottanevat kuitenkin sopivata aikaa.

Työmies 6.5.1917

Työriidat maataloudessa

8 tunnin työpäivä hyväksytty Asikkalan Kalkkijissa. Kaitissa kolmessa Koskisen kartanossa on hyväksytty 8 tunnin työpäivä maanviljelystyössä torpparien vaatimuksesta. Työt aloitetaan kello 8 aamulla ja lopetetaan kello 5 ip. Käitteen välillä on yhden tunnin ruoka-aika. Tämän saa heränneen maalaisväestön toimeliaisuus aikaan.

Työmies 5.5.1917

parantamisesta, työpäivän pituudesta, työpalkoista ja torpparien aseman parantamisesta.

Vappuun mennessä 8-tuntinen työpäivä

Maaseutupitäjissä eniten levottomuuksia aiheutti vaatimus 8-tuntisesta työpäivästä. Se piti toteuttaa vappuun mennessä. Kun sen vaatijoina oli maatyöväkeä, niin isäntien puolelta todettiin, että sellainen on ihan mahdotonta. Ainakaan se työaika ei saisi olla sama kaikkina vuodenaikoina, sillä kesällä töitä on huomattavasti enemmän kuin talvella.

Myös maatyöväen piirissä työajan pituudesta oltiin erimielisiä. Kun Asikkalan historiassa puhutaan Urajärven kartanon torpparien ja palkollisten lakkoilusta, niin heidän vaatimuksensa huhtikuussa 1917 ei suinkaan ollut 8-tuntinen vaan 9-tuntinen työpäivä.

Tähän vuokraaja A. Aminoff sanoi kysyneensä kartanon omistajan neiti Lilly Heidemanin mielipidettä. Tämä sanoi olevansa toistaiseksi odottavalla kannalla.

– Minä kyllä omasta puolestani olen valmis lyhentämään työpäivän 10-tuntiseksi, vakuutti Aminoff kartanon työläisille ja torppareille.

Nämä taas ilmoittivat odottavansa sopivaa aikaa. Asikkalan historian mukaan Lilly von Heideman suostui alustalaistensa vaatimuksiin. Tämä olikin viimeinen kerta, kun väki pääsi kosketuksiin kartanon omistajan kanssa. Lilly von Heideman kuoli Lahden sairaalassa 30. syyskuuta 1917.

Lakkoilua ei juuri tarvittu

Valtaosin 8-tuntiseen työpäivään siirryttiin Asikkalassa ilman lakkoja tai edes pitkällisiä riitoja. Esimerkiksi Kalkkisten kolmessa Koskisten kartanossa 8-tuntinen työpäivä otettiin käyttöön ympäri vuoden heti toukokuun alussa 1917.

Samoin kävi Vääksyn kanavalla. Työajan lyhennys toi myös lisää työpaikkoja, sillä samalla sulkumiesten lukua lisättiin kahdella, neljästä kuuteen.

Ilman kummempia vaatimuksia ja lakkoja meni vaatimus 8-tuntisesta työpäivästä myös Vääksyn Ämmälän proomuveistämölle. Sen sijaan Päijänteen laiva- ja lotjamiesten palkkausjärjestelyssä käytiin pitkiä neuvotteluja, kun työnantajia oli kolmisenkymmentä eri puolilla maata.

Kahtiajako syveni vuoden loppua kohti

Eduskunta hyväksyi kahdeksan tunnin työaikalain marraskuussa samana vuonna. Sitä ennen oli tapahtunut paljon kuohuntaa Suomessa ja hieman myös Asikkalassa.

Eduskunta hajoitettiin vuoden 1917 heinäkuussa. Syynä oli valtalaki, jossa eduskunta julistautuu korkeimman vallan käyttäjäksi Suomessa. Tämä ei miellyttänyt Venäjän väliaikaista hallitusta, vaan se hajotti eduskunnan ja määräsi uudet vaalit pidettäväksi lokakuussa.

Hajoitetussa eduskunnassa oli sosialidemokraateilla enemmistö. Uudessa eduskun-

nassa sosialistit jäivät vähemmistöksi 92 paikallaan. Porvarilliset puolueet saivat yhteensä 108 paikkaa.

Asikkalassa lokakuun 1917 vaalien tulos oli toisenlainen. Täällä suurimman äänimäärän sai sosialidemokraattien lista, 1490 ääntä eli kaikkiaan 52 prosenttia hyväksytyistä äänistä. Porvarillisille puolueille kertyi yhteensä 1273 ääntä eli 44 prosenttia. Omana ryhmänään esiintyvä kristillinen työväenyhdistys sai 127 ääntä eli neljän prosentin kannatuksen.

Sosialidemokraattien suurin kannatus oli Anianpellossa ja Kalkkisissa. Kurhilasassa, jonne punaiset seuraavana vuonna perustivat kaartin esikuntineen, oli selvä porvarienemmistö. Viitaila oli suomalaisen puolueen vahvaa aluetta, Vesivehmaa taas maalaisliiton.

Viljelijät järjestäytyvät

Levottomuudet jatkuivat eri puolilla maaseutua pitkin vuoden 1917 kesää. Kun maatyöläiset taistelivat 8-tuntisen työpäivän puolesta, viljelijät ja tuottajat halusivat järjestäytyä omaksi rintamakseen. Toukokuun lopulla Helsingissä pidetyssä kokouksessa lausuttiin syntysanat myöhemmin syksyllä perustetulle Maataloustuottajain Keskusliitolle.

Myös Asikkalan isännät pitivät kokouksen samasta asiasta. Vääksyn nuorisoseuran talolle kokoontui kesäkuun 10.päivänä noin

Lakotapahtumia Asikkalassa

Työväen lakotoiminta Asikkalassa sujui hyvin. Liikkeet Vesijärven kanavalla olivat suljetut, puhelinteknosaama oli työväen hallussa ja työliikkeet seisauskissa. W.t. nimismies W. Nummelin ja poliisi E. Nieminen riisuttiin aseista ja erotettiin virasta. Järjestyssestä huolehti työväen paikallisen järjestökaartin valitsevat jäsenet. Kaikki on ollut rauhallista ja järjestys hyvä. Riksoittelevat elintarvikelain rikkojattin ovat alistuneet nöyrästi annettuihin määräyksiin.

Urajärven kartanon maatöissä tarvittiin paljon väkeä. Tämä kuvan heinäkorjuusta on jo itsenäistyneen Suomen vuosikymmeniltä. Valok. A. Pietinen Oy, kuva Museovirastosta.

200 viljelijää. Kokous yhtyi Helsingissä tehtyihin päätöksiin, joissa mm. todettiin 8-tuntinen työpäivä mahdolliseksi maataloudessa.

Järjestystä ja kuria kaivotaan

Monet muualla maassa sattuneet levottomuudet herättivät Asikkalassa halun oman kunnallisen järjestyskaartin perustamiseen. Paikalliset miliisit olivat tuttuja jo kaupungeissa, mutta maaseudulla niitä ei juuri koettu tarpeellisiksi.

Ei Asikkalassakaan.

Kesällä 1917 esitetty ajatus kunnallisen järjestysmiehistön asettamisesta ei saanut kannatusta. Kunnanvaltuusto totesi, että järjestystä voidaan hoitaa kyläkunnittain omin voimin ja vapaaehtoisesti. Tällaisia kyläkaarteja ei kuitenkaan perustettu.

Normaali järjestysvalta, nimismies poliisi-

seineen, oli murentunut maaliskuun manifestin jälkeen. Kaikkiialla maassa oli erotettu Venäjän hallituksen käskyläisinä nimismiehiä ja poliiseja ja vaadittu tilalle kansanomia miliisijoukkoja.

Asikkalassa nimismiehen tehtävien hoito oli pitkään viransijaisten varassa. Poliisin virkoja pitäjässä oli kaksi, kuten muissakin maalaispitäjissä. Toisen sijoituspaikka oli Vääksyssä ja toisen Kalkkisissa. Koko vuoden 1917 aikana ei puhuttu kuin Vääksyn poliisista, joten Kalkkisten paikka lienee ollut täyttämättä.

Huolta aiheuttivat ennen muuta vallankumousinnossaan riehuvat venäläiset sotilaat, mutta myös omat kotimaiset hulinoitsijat ja oman käden oikeutta etsivät.

Pahin oli tilanne Turussa, missä mm. Asikkalan tuleva kirkkoherra K. R. Kares joutui toukokuussa 1917 muiden valtuusmiesten mukana kolmeksi päiväksi lukkojen taakse, kun valtuusto ei taipunut lak-

koilevien palomiesten vaatimuksiin.

Tätä riitaa sovittelemaan jouduttiin kutsumaan neuvottelijat Helsingistä. Venäläisiin olivat kyllästyneitä sosialistitkin, mm. Yrjö Mäkelin vaati perustettavaksi järjestysmiehistöjä estämään venäläisten sotilaiden mellastelu.

Suojeluskuntaa puuhataan

Vähitellen alkoi maahan syntyä sekä suojeluskuntia että työläisten järjestyskaarteja, myöhemmin punakaarteja. Molemmiin puolin aloitettiin varovasti, ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta lähtenyt suojeluskuntatoiminta naamioitiin vapaapalokuntaharrastukseksi.

Ensimmäinen kokous, jossa Asikkalassa keskusteltiin suojeluskunnan perustamisesta, pidettiin syyskuun 23. päivän 1917 Kurhilan Kalliokoskella. Kokous oli tarkoitus pitää salaisena, mutta eihän se sellaisena säilynyt, kun kutsut siihen esitettiin puheli-

mitse.

Kahdestakymmenestä kutsutusta ei paikalle saapunut kuin kolme: T. E. Kalliokoski itse, L. Konkonen ja Gottfr. Kernen. Kyllällä liikkui puheita lahtarien kokouksesta, sosialisteja kun siihen ei oltu kutsuttu.

Innoitus suojeluskuntaan oli saatu sekä Lahdesta käsin että paikkakunnalla salanimellä liikkuneelta värväriltä.

Lahdessa oli Tahko Pihkala levittänyt suojeluskunta-aatetta urheilukilpailuja peitteenä käyttäen jo heinäkuussa 1917. Aaro Pajari, Asikkalassa syntynyt silloinen yhteiskoululainen, myöhemmin kenraali, oli voimahahmona lukiopoikien itsenäisyysseurassa.

Kahtiajako alkaa näkyä

T. E. Kalliokoski ei lannistunut ensimmäisestä takaiskusta, vaan piti Kurhilan nuorisoseuran iltamissa 4. marraskuuta tervehdyspuheen, jossa kehotti liittymään suo-

Levottomasta ajasta huolimatta laivaliikenne Vääksyn kanavalla oli vuonna 1917 vilkasta. Esimerkiksi lokakuussa kulki kanavan kautta 1 279 alusta ja liikenne jatkui jäiden tuloon eli joulukuun alkupäiviin saakka.

Läheltä ja kaukaa.

Asikkala.

**Warsinainen laivaliikenne loppui Heinolan ja Lahden välillä t. k. ensi päivinä kun järvet ja kanavat alkoivat jääntyä. Syyntä lauttayhdistyksen „tutkijunkkari Jyräntö” ei vielä laannut kulkemasta. Kun se on joku vuosi tatarin laitettu oikein „murtoja” kuntoon niin totta sillä kerran piti kokeilla mihin se kykenee ja niin se tulla porhalji „Kalkkisten” koftelle vielä t. k. 5 pnä waikka Syyntä oli Kalkkisten lauttaspaitalla niin wahwassa jäässä että ihmiset ihaili-
wat pääsewänsä jo seuraawana päivänä Syyntä yli käymään muuten niin hantakalalla kulkupaitalla talwiaikana.**

Lahti 11.12.1917

jeluskuntaan vastustamaan ryssien hirmu-
töitä.

Puhe palkittiin suosiosoituksilla, mut-

Kalliolle, kukkulalle

Kalliolle, kukkulalle
rakennan minä majani.
Tule, tule tyttö (poika) nuori
jakamaan se mun kanssani.

Ellet sinä sinne tule,
lähden täältä kauas pois.
Muille maille vierahille,
jost’ en koskaan palaja pois.

Vielä kerran kättä annan
ystävänä sinulle.
Menet maille vaikka minne,
niin sydämes jää minulle.

ta vielä paljon voimakkaammilla vihellyk-
sillä. Niiden johtajana oli suutari Emil Sun-
delin ja hänen omat apulaisensa suurine
puukkoineen.

Suutari Sundelin oli asettunut kesällä
1917 Vääksyyn ja ostanut sulkumies Kalle
Rantaselta mökin kanavan varrelta. Syksyn
mittaan Sundelin kohosi punaisen järjestys-
kaartin päälliköksi.

Porvarillisten puolueiden ja sosiaalide-
mokraattien erimielisyydet Suomen tule-
vaisuudesta kärjistyivät eduskunnassa niin,
että sosialistit julistivat oman Me vaadimme
-ohjelmansa. Kun siihen ei suostuttu, maa-
han julistettiin yleislakko.

Suurlakon aikaa pidettiin Vääksyn nuor-
isoseuran talolla toinen suojeluskunnan
perustamista pohtinut kokous marraskuun
16. päivänä. Tällöin suurta levottomuutta
Asikkalassa ja Lahden seudulla aiheutti
Mommilan kahakka, missä Mommilan kar-
tanon tunkeutuneet venäläiset matruusit
murhasivat maanviljelysneuvos Alferd Kor-
delinin ja tulitaistelussa kuoli kaksi lahte-
laista suojeluskuntalaista.

Nuorisoseurantalolla pidetyssä kokouk-
sessa yritettiin perustaa Asikkalaan erään-
laista yhteiskunnallista suojeluskuntaa, jo-

Kyllähän sen varmaan tiedän,
etten tyttö (poika) sua saa.
Tyydyn onneeni, elän yksin,
aina muista sinua.

Jos se aurinko vielä nousis’,
joka on jo laskenut.
Jos se rakkaus vielä syttyis’,
joka on jo sammunut.

Eikä tässä asiassa
auta arvo, rikkaus.
Tässä koettaa voimiansa
kahden nuoren rakkaus.

Piirileikkilaulu, tallennettu Asikkalasta vuonna 1908

hon koetettiin saada mukaan myös sosialisteja. Nämä ilmoittivat eriävän kantansa. Niinpä kokouksessa kiertäneeseen jäsenliikkeen ei uskaltanut merkitä nimeään kuin yksi mies.

Työväen kaarti toimi jo

Samanaikaisesti olivat sosialistit saaneet oman järjestyskaartinsa toimimaan, kuten suurlakossa työväenjärjestöille oli annettu tehtäväksi.

Suurlakko eli yleislakko alkoi 14. marraskuuta ja päättyi 19. marraskuuta. Asikkalan työväen järjestyskaartin perustamisesta ei ole säilynyt mitään merkintää eikä päivämäärää.

Työväenkaartien syntyä tutkinut Marja-Leena Salkola toteaa, että kaarti perustettiin ilmeisesti yleislakon aikana. Mahdollisesti kaartihankkeeseen ryhdyttiin jo ennen yleislakkoa, vaikka hankkeesta ei ole löytynyt lähteitä.

Vastapuolenkin arvion mukaan työväen järjestyskaarti toimi tuolloin varsin maltillisesti. Tosin miliisit pakottivat kauppiaat sulkemaan liikkeensä ja myllärit seisauttamaan myllynsä. Myös puhelinkeskuksiin asetettiin vahdit, ettei puhelimia käytettäisi.

Rauhallisesti kohti vuodenvaihdetta

”Kun lakko loppui, tuntui kuin taasen olisi eletty vanhaa rauhallista elämää”, kirjattiin Asikkalan suojeluskunnan 20-vuotishistoriikkiin vuoden 1917 viimeisten viikkojen tunnelmista.

Eduskunta antoi itsenäisyysjulistuksen joulukuun 6. päivänä. Siitä iloittiin, mutta suurina otsikoina se ei lehtien sivuilla näkynyt.

Elettiin odotuksen aikoja. K. R. Kares oli lokakuussa saanut lopultakin senaatin vahvistuksen kirkkoherranvaaliin, joka oli pidetty jo edellisvuonna. Kareksen perhe al-

koi pakata tavaroitaan, muutto Asikkalaan tapahtui heti koulujen päätyttyä ennen joulua. Työn oli määrä alkaa tammikuun alusta vuonna 1918.

Vääksyn kanavassa laivaliikenne jatkui vilkkaana aivan joulukuun alkupäiville asti. Silloin tulivat jäät ja yhtä aikaa niiden kanssa mainiot rekikelit.

Vaikka maassa vallitsi elintarvikepula, joulua kuitenkin vietettiin ja Vääksyn nuorisoseurantalolla pidettiin tietysti tapaninpäivän iltamat. Epäilemättä niissä kuunneltiin gramfonista tuttua piirileikkilaulua ”Kalliolle kukkulalle”. Tämä kansansävelmä on tallennettu muistiin nimenomaan Asikkalasta vuonna 1908 ja levyllä sen lauloi Oskari Kainulainen vuonna 1914.

Lahti-lehdessä ilmoitti nahkuri K. E. Karttunen joulukuun alussa: ”Täten ilmoitan arvoisalle yleisölle, että avaan nahkuri liikkeen nimellä Hillilän Nahkaamo Asikkalan pitäjän Hillilän kylässä (Ent. J. G. Salmin liikkeessä).”

K. E. Karttusesta tuli seuraavana vuonna alkavan veljessodan ensimmäinen uhri Asikkalassa.